

van reizigers voor reizigers

CUBA

De wereld houdt niet op met draaien. Een wereldreiziger is de eerste om dat te beamen. Hoewel men geen inspanningen gespaard heeft om al de gegevens in deze gids uitgebreid te testen en te actualiseren, is het niet uitgesloten dat je ter plaatse vaststelt dat bepaalde gegevens in deze gids toch al opnieuw gewijzigd zijn. Veel adressen en suggesties in de Trotters zijn bovendien wat 'fragiel', juist omdat ze zo sympathiek en verrassend zijn. We zouden het daarom bijzonder op prijs stellen als je ons op de hoogte brengt van eventuele wijzigingen, zodat we de eerstvolgende herdruk op een correcte manier kunnen aanpassen. Dank bij voorbaat. Ons adres:

TROTTER

Uitgeverij Lannoo
Kasteelstraat 97
B-8700 Tielt

Uitgeverij Terra Lannoo
Postbus 97
NL-3990 DB Houten

E-MAIL: TROTTER@LANNOO.BE

WWW.TROTTERCLUB.COM

De prijscategorieën die in de Trottergidsen worden gebruikt, zijn steeds afgestemd op het land. Als je in een goedkoop hotelletje ongeveer € 25 betaalt, behoort een hotel waar je € 75 neertelt uiteraard tot de dure prijsklasse. De uitgever kan niet aansprakelijk worden gesteld voor eventuele fouten of de gevolgen ervan.

VERTALING Katrien Hardeman; 2016 Imago Mediabuilders

REISINFORMATIE VLAANDEREN EN NEDERLAND Wegwijzer, Brugge

OMSLAGONTWERP Studio Jan de Boer / Helga Bontinck

ONTWERP BINNENWERK Imago Mediabuilders

OMSLAGFOTO Maurizio De Mattei / Shutterstock

OORSPRONKELIJKE TITEL Le Routard – Cuba

OORSPRONKELIJKE UITGEVER Hachette, Paris

DIRECTEUR VAN DE REEKS EN AUTEUR Philippe Gloaguen

STICHTERS Philippe Gloaguen en Michel Duval

ADJUNCTREDACTEUREN Benoît Lucchini en Amanda Keravel

REDACTEUREN Olivier Page, Véronique de Chardon, Isabelle Al Subaihi, Anne-Caroline Dumas, André Poncelet, Marie Burin des Rozières, Thierry Brouard, Géraldine Lemauf-Beauvois, Anne Poinot, Mathilde de Boisgrollier, Alain Pallier en Fiona Debrabander

© Hachette (alle rechten voor vertaling, reproductie en bewerking gereserveerd voor alle landen),
Uitgeverij Lannoo nv, Tielt, 2017

© Cartografie Hachette Tourisme

WWW.LANNOO.COM

D/2017/45/252 - ISBN 978 94 014 4004 2 - NUR 514

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

INHOUD

INLEIDING	12	Budget	103
VEELGESTELDE VRAGEN	14	Diepzeeduiken	104
16 TOPERVARINGEN	16	Elektriciteit	105
MENS, MAATSCHAPPIJ, NATUUR EN CULTUUR	29	Feesten en feestdagen	105
Ballingschap	30	Foaien en afdingen	106
Bekende Cubanen	30	Fotograferen	107
Bevolking	36	Geldzaken	108
Che Guevara	38	Gezondheid	110
Drank	41	Internetadressen	113
Economie	43	Klimaat	114
Fauna en flora	48	Overnachten	116
Fidel Castro	49	Post	118
Film	52	Reisliteratuur	119
Geografie	53	Risico's en ergernissen	121
Geschiedenis	54	Taal en woordenschat	123
Godsdienst en geloof	67	Telecommunicatie	125
Jineteras, jineteros	71	Tijdsverschil	127
Keuken	72	Vervoer	127
Media	74	Water	135
Mensenrechten	77	Winkelen	135
Milieu	78	REISPLANNER	137
Mooie Amerikaanse wagens	79	HAVANA EN OMGEVING	
Muziek	80		
Politiek	86	Havana (La Habana)	143
Sigaren	86		
Sport en vrije tijd	90		
Werelderfgoed van Unesco	91		
Zeden en gewoonten	91		
REIZEN NAAR CUBA	94		
CUBA PRAKTISCH	99		
ABC van Cuba	100		
Alvorens te vertrekken	100		

HET WESTEN VAN CUBA

Las Terrazas	234
Soroa	236
San Diego de los Baños	238
Viñales	239
Pinar del Río	252
De tabaksdriehoek: Vuelta Abajo	256
Het schiereiland Guanahacabibes	257
Puerto Esperanza	259
Cayo Jutías	260
Cayo Levisa	260

DE PLAYAS DEL ESTE

Santa María del Mar	266
Guanabo	267

Playa Jibacoa	269
Matanzas	270
Varadero	276

HET SCHIEREILAND ZAPATA

La Boca en Guama	296
Playa Larga	299
Playa Girón (Varkensbaai)	302

HET HART VAN CUBA

Cienfuegos	307
Trinidad	321
De Sierra del Escambray	341
De Vallei van de Suikermolens (Valle de los Ingenios)	343

Sancti Spiritus	346
Morón	350
Remedios	353
Caibarién	356
Santa Clara	357
Camagüey	367
Playa Santa Lucía	377

DE ORIENTE

DE PROVINCIE HOLGUÍN	382
Puerto Padre	382
Holguín	385
Gibara	391
Guardalavaca	394
Banes	397
DE PROVINCIE GRANMA	399
Bayamo	399
De Sierra Maestra	404

Manzanillo	411
Niquero	413

DE KUSTWEG TUSSEN

PILÓN EN SANTIAGO	415
Santiago de Cuba	418

DE WEG VAN GUANTÁNAMO

NAAR BARACOA	462
Guantánamo	462
Baracoa	465

DE CUBAANSE EILANDEN

Isla de la Juventud	486
Cayo Largo	491
Cayo Santa María	496
Cayo Coco en Cayo Guillermo	497

REGISTER

510

5 ONTBIJT IN VIÑALES IN EEN VAN DE *CASAS PARTICULARES* TEGENOVER DE *MOGOTES* EN GENIET VAN EEN UITZICHT DAT UNIEK IS IN DE WERELD

Viñales, een charmant en erg gastvrij dorp, is de uitgelezen plek om je rugzak enkele dagen neer te zetten. Dat komt goed uit want er zijn meer dan genoeg *casas particulares*! Je vindt er een aantal aan de voet van de tabaksvelden en met zicht op de *mogotes*, die vreemde uitsteeksels (kalkheuvels) die helemaal begroeid zijn. Bij het ochtendgloren, wanneer ze uit de lichte mist oprijzen, zorgen ze voor een prachtig en surrealistisch tafereel. *Blz. 239*

*Goed om te weten: je vindt heel wat *casas* in Viñales, maar wij hebben een aantal mooie, ideaal gelegen adresjes geselecteerd.*

6 MAAK EEN STEVIGE WANDELING IN DE VALLEI VAN VIÑALES EN BRENG EEN BEZOEK AAN DE KLEINE TABAKSBOEREN, DIE JE ALTIJD EENVOUDIG EN HARTELIJK ONTVANGEN

De vallei van Viñales heeft een betoverend landschap: bomen in schitterende tinten en houten huisjes in vrolijke kleuren. Dit is ook de streek van de tabak, hier worden de beste bladeren ter wereld geplukt. En verder zie je hier en daar de *mogotes* opduiken. Ze zorgen voor de magie in dit landschap dat zich uitstekend leent voor leuke wandelingen te voet, met de fiets of te paard. *Blz. 249*

Goed om te weten: de vallei is Werelderfgoed.

🦋 Cascada El Arco Iris de Cuba (Regenboogwaterval): te bereiken vanaf het restaurant El Salto, aan de overkant van de orchideeëntuin. Je doet ongeveer vijf minuten over de heenweg en langer over de terugweg, want dan gaat het bergop (278 treden!). Dag. 9.00-17.00 u. Toegangsprijs 3 CUC, gratis voor de hotelgasten van Villa Soroa. De waterval wordt zo genoemd omdat er 's ochtends rond 9.00 u een regenboog verschijnt als de zon schijnt. Hij is 22 m hoog. Toch

wel overdreven duur voor een al met al vrij gewone waterval. Des te meer aangezien de plek niet echt goed onderhouden is.

🦋 Wandelingen: een leuke wandeling is die naar de **mirador**, die je na ongeveer 35 minuten bereikt. Ze begint bij het parkeerterrein van het restaurant *El Salto* (goed aangegeven). Mooi panorama als beloning. Je kunt er ook te paard naartoe. De paarden staan op het parkeerterrein.

SAN DIEGO DE LOS BAÑOS

32.600 INWONERS

Thermaal kuuroord aan een rivier in de bergen, 55 km ten oosten van Viñales en 56 km ten westen van Soria. Niet echt bijzonder, moeten we toegeven. Alleen de fans van Che zullen er stoppen om de grot te zien waarin hij zich verschool tijdens de rakettencrisis van 1962, de *Cueva de los Portales*.

🦋🦋 Cueva de los Portales (grot): circa 12 km van San Diego de los Baños, via de weg naar San Andrés. Rijd naar het Parque Nacional La Güira. Ga naar binnen door de monumentale stenen poort ('Hacienda Cortina'). Daarna is het rechtdoor. Dag. geopend 8.00-17.00 u. Toegangsprijs 2 CUC. Weinig Cubanen weten af van het bestaan van deze grot, die echter uitgeroepen werd tot nationaal erfgoed. Het is een gigantische grot binnen in een *mogote*, verstoppt tussen het groen. Onder de boogvormige ingang loopt een riviertje. Het is echt een heel bijzondere plek, met junglegeluiden op de achtergrond. Binnen een zeer hoog gewelf in de vorm van een accoladeboog, getooid met enorme stalactieten.

De grot was al een toeristische attractie sinds het einde van de jaren 1950. Ook Che had de grot al eerder bezocht als toerist. Tijdens de rakettencrisis van 1962 kwam hij op het lumineuze idee om zich daar te verschuilen. En hij had geen betere schuilplaats kunnen kiezen! De raketten zelf lagen een eindje verderop verstoppt. Che gebruikte de grot als strategische basis. Hij verbleef er gedurende 32 dagen, samen met een tweehonderdtal mannen, en onderhield ondertussen radiocontact met Fidel. In het midden van de grot is een waterreservoir. De grote galerij is door middel van trappen verbonden met kleinere kamers en natuurlijke terrassen. Op een ervan staat een stenen tafel die Che als schrijftafel gebruikte. In een hoekje is met lichte stenen en cement een minuscule kazerne gebouwd die als hoofdkwartier diende. Je ziet er nog een ijzeren bed, een oude matras en het bureau van Che.

WIST JE DIT?

MILITAIRE STRATEGIE VOOR BEGINNERS | Veel reizigers zullen zich afvragen waarom een ervaren guerrillero in een doodlopend gangetje sliep, waaruit geen ontsnappen mogelijk is. Wel, Che was slimmer dan dat, want naar verluidt heeft de grot een geheime doorgang die nog niemand heeft gevonden!

MOGOTES VORMEN HET DECOR VAN HET LANDSCHAP VAN VIÑALES.

VIÑALES

Om dit lieflijke dorp te bereiken moet je door de groene vallei met dezelfde naam, een landschap vol rotsachtige heuveltjes die in de loop van de tijd door erosie ontstonden. Dat zijn de *mogotes*. De vreemde kalksteenformaties vormen het decor van het landschap van Viñales en steken uit boven de velden en de boerderijen. Dankzij de frisse en vruchtbare natuur zie je overal sprankelend groene bomen. Hier groeit alles, er is water en zon, en er is zo goed als nooit droogte. Het boeket van flamboyanten, sinaas-appelbomen, bougainvillea's en tabaksplanten laat zien dat Cuba verwend is door moeder Natuur. Hier en daar zie je op het platteland de traditionele boerenhuisjes. Ze zijn meestal van hout en geschilderd in vrolijke kleuren. De daken zijn gemaakt van palmladeren en voor de huisjes is er meestal een minuscule veranda. Alles ademt rust en zelfs een zekere levenskwaliteit. Overal zie je tabaksvelden met de *casas de tabaco*, vreemde hoge huizen met een groot puntdak waarin de tabaksbladeren gedroogd worden. Duizende gezinnen in deze streek leven van deze oude en opmerkelijke plant (de Indianen kenden hem al). De tabak uit de streek van Viñales is echter minder goed dan die van Pinar del Río.

De duivelse vooruitgang heeft dit gezegende platteland nog niet aangetast: je ziet nog altijd ossenploegen (de *tractor natural!*), paardenkarren en *macheteros* die suikerriet kappen aan het werk op de plantages (tabak, suikerriet).

Het stadje Viñales

Viñales bestaat uit een lange hoofdstraat en enkele zijstraatjes, vaak veldweggetjes. Het dorp vertoont een zeer grote architectonische uniformiteit met de lage koloniale huizen. Ze zijn geschilderd in felle kleuren en hebben allemaal een bordes met zuilen. Op het aangename centrale pleintje staat een kleine koloniale kerk. Het geheel is volks en eenvoudig, maar elegant, zonder het burgerlijke van Trinidad (waar we trouwens wel veel van houden). Hier is het goed leven ...

PINAR DEL RÍO

140.000 INWONERS

Op 180 km snelweg van Havana ligt Pinar del Río, de hoofdstad van de gelijknamige provincie en het economische centrum van de tabaksstreek. Nagenoeg alle tabaksbladeren die gebruikt worden voor de buitenste laag van de sigaar (de zogeheten dekbladen of *capas*) worden hier gekweekt. Die bladeren moeten perfect zijn, want ze zijn goed voor 70% van de prijs van een *puro*!

Pinar del Río begon zich in de 19de eeuw te ontwikkelen toen heel wat families uit Spanje en de Canarische eilanden zich hier kwamen vestigen. In die tijd werden in de stad elegante gebouwen en rijke veelkleurige huizen met neoklassieke zuilen-galerijen opgetrokken. Een weelderig theater mocht daarbij natuurlijk niet ontbreken. Nu is het een frisse en actieve stad, die zijn oude karakter en stijl heeft weten te bewaren dankzij het unieke stadserfgoed dat een zekere vergane glorie weerspiegelt.

– Let op: sommige *jineteros* dragen een valse badge van *Infotur* en stellen zich voor als werknemers van deze officiële organisatie. Het zijn echter oplichters. Ze proberen je naar bepaalde hotels of *casas* te brengen om zo provisie op te strijken.

AANKOMST EN VERTREK

MET DE BUS

In het westen van de provincie Pinar del Río rijden nauwelijks bussen.

Busstation (plattegrond B2): *Calle Adela Azcuy.*

- **María la Gorda:** bereikbaar met de taxi of met de minibus die elke dag om 7.00 u uit Viñales vertrekt en die stopt voor hotel *Vueltabajo* (plattegrond A2, 14), als er tenminste klanten zijn. Voor een retourtje (heen en terug op dezelfde dag!) betaal je 35 CUC als je opstapt in Viñales, 30 CUC vanuit Pinar (sandwich en drankje inbegrepen). We raden je een daguitstapje af, want na de tabaksdriehoek is de weg lang en saai.

- **Viñales:** twee bussen per dag met *Viazul* (laat in de ochtend en laat in de namiddag). Ongeveer 6 CUC.

- **Havana:** twee bussen per dag met *Viazul* (vroeg ochtend en vroege namiddag). Reisduur: circa 3 uur. Prijs 12 CUC.

MET DE TAXI

Taxistandplaats voor het busstation. Reken op 60 CUC voor een rit naar María la Gorda en op 50 CUC voor de reis naar Havana. Probeer een taxi te delen.

NUTTIGE ADRESSEN EN PRAKTISCHE INFORMATIE

Infotur (plattegrond A2): *José Martí 103, hoek met Rafael Morales ☎ 82 72 86 16 @ infotur@pinar.infotur.tur.cu. In de lobby van hotel Vueltabajo. Geopend ma.-za. 8.00-18.00 u. Stadsplattegrond, informatie over bezoeken en excursies, met name naar de plantages in de tabaksdriehoek.*

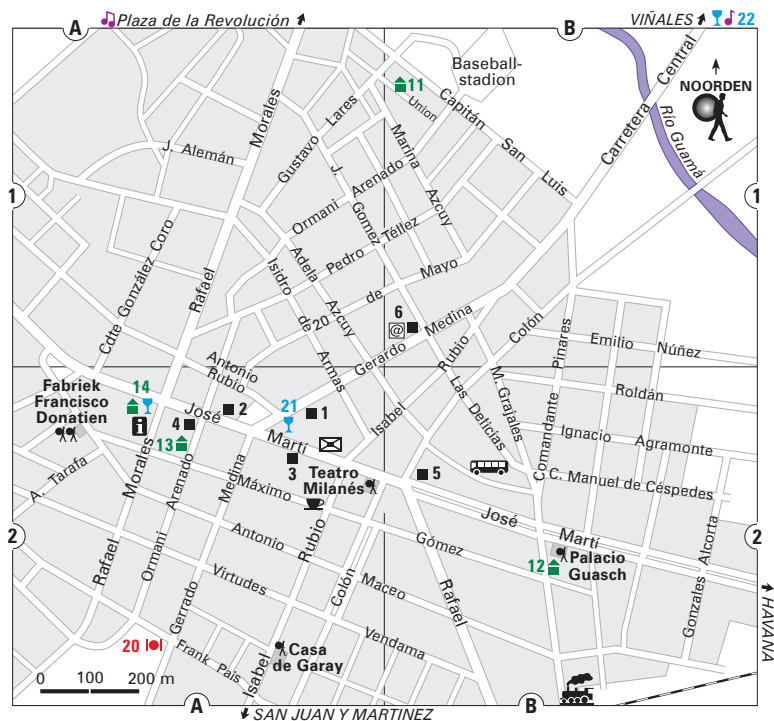
Postkantoor (plattegrond A2): *op de hoek van José Martí met Isabel Rubio. Dag. geopend 8.00-20.00 u.*

Banco Financiero Internacional (plattegrond A2, 1): *Calle Gerardo Medina 46. Geopend ma.-vr. 8.30-15.30 u. Je kunt er travellercheques verzilveren en geld opnemen met Visa en MasterCard.*

Banco de Crédito y Comercio (plattegrond A2, 2): *Avenida José Martí 32. Geopend ma.-vr. 8.00-15.00 u, za. 8.00-11.00 u. Je kunt er travellercheques verzilveren en geld opnemen bij de pinautomaat buiten met Visa en MasterCard.*

Cadeca (plattegrond A2, 3): *Avenida José Martí 46. Geopend ma.-za. 8.30-16.00 u, zo. 8.30-16.00 u. Je kunt er travellercheques verzilveren en geld opnemen. Nog een ander Cadeca-kantoor: Calle Medina 43.*

Havanatur en Cubatur (plattegrond A2, 4): *Ormani Arenado, op de hoek met José Martí ☎ 82 77 84 94. Dag. geopend 8.30-17.30 u. Inte-*

PINAR DEL RÍO

■	Nuttige adressen	12	Casa Gladys
1	Infotur	13	Casa Colonial Rabanal
2	Banco Financiero Internacional	14	Vueltabajo
3	Banco de Crédito y Comercio	☒	Eten
4	Cadeca	20	El Naranjo
5	Havanatur en Cubatur	🍷	lets drinken, uitgaan
6	Cubanacan	14	Vueltabajo
6	Etecsa	21	Café Pinar
🏠	Slapen	22	Cabaret Rumayor
11	René y Carmen González		

ressant reisbureau voor wie naar María la Gorda, Viñales of Havana wil. Biedt diverse excursies aan.

■ **Cubanacan (plattegrond B2, 5):** *Avenida José Martí, op de hoek met Colón* ☎ 82 75 01 78. Geopend ma.-za. 8.00-20.00 u, zo. 8.00-17.00 u. Naast *Havanatur*, zelfde diensten. Specialist in excursies naar de omgeving. Als je in Viñales bent, kun je deze excursies beter daar kopen.

■ **Etecsa (plattegrond B1, 6):** *Gerardo Medina 137, op de hoek met Delicias. Dag. geopend 8.30-19.00 u.* Slechts een computer met internettoegang. Je kunt hier ook bellen. Verkoop van telefoonkaarten van 5 tot 20 CUC.

■ **Benzinestations:** *Cupet (buiten plattegrond, via A2) 1 km voorbij de stad in de richting van San Juan y Martínez, aan de rechterkant.*

SLAPEN

KAMERS BIJ PARTICULIEREN (CASAS PARTICULARES)

Zoals gewoonlijk kun je in alle *casas* lunchen of avondeten. Het is vaak de beste manier om goed te eten.

GOEDKOOP

Minder dan 25 CUC

 René y Carmen González (plattegrond B1, 11): *Unión, 13, op een huizenblok van het baseballstadion ☎ 82 75 75 15. Kamer 20 CUC. Maaltijd 7 CUC (drank inbegrepen). Gratis parkeergelegenheid.* Drie nette en goed onderhouden kamers met eigen ingang op de bovenverdieping van een donkerblauw huis. Het geniet een heel goede faam, onder meer dankzij de hartelijke ontvangst van René. De maaltijden worden geserveerd op het terras. Dankzij een generator heb je er geen last van stroomonderbrekingen. De bonensoep (*sopa de frijoles*) is een must!

 Casa Gladys (plattegrond B2, 12): *Comandante Pinares 15 ☎ 82 77 96 98. Kamer 25 CUC, ontbijt niet inbegrepen.* Je herkent de koloniale woning aan de mooie oranje gevel. Een mooie, langgerekte, gele salon (met een oude piano). Je wordt vaak ontvangen door Yunay, de dochter van Gladys. Eén onberispelijke kamer (met airco, douche en wc).

 Casa Colonial Rabanal (plattegrond A2, 13): *Ormani Arenado 12 ☎ 82 75 31 69 of 52 71 50 62 @ cenrique@nauta.cu. Kamer 15-20 CUC.* Slechts een kamer in deze mooie koloniale woning midden in het stadscentrum. Het huis van Carlos en Ana-Maria, een jong stel, ligt iets hoger dan de straat. In de salon zie je twee mooie operagravures. De kamer bevindt zich achterin de patio. De erg rustige kamer met badkamer en airco komt uit op deze patio.

HOTEL

 Vueltabajo (plattegrond A2, 14): *José Martí 103, op de hoek met Morales ☎ 82 75 93 81/82/83 @ reservas@vuelta.pr.tur.cu. Tweepersoonskamer circa 70-75 CUC, ontbijt inbe-*

grepen. Dit koloniale gebouw uit 1929 is zeer goed gelegen. Het werd volledig gerenoveerd. Je herkent het aan de mooie roze gevel in baksteen. Het heeft een zuilengalerij en een oude tegelvloer. Hoge plafonds en een marmeren trap naar de bovenverdieping waar de kamers zich bevinden. Ze zijn nogal klein en donker, maar netjes en redelijk comfortabel: tv, airco, badkamer, safe (tegen betaling). Vermijd echter de kamers die op de hoofdstraat uitkomen. In het weekend is daar erg veel lawaai. In de lobby vind je een bureau voor toerisme van *Infotur*, een wisselkantoor en autoverhuur *Cubacar*. Restaurant en bar op de begane grond met een klein terras op straat. Sandwiches en correcte gerechten.

ETEN

 El Naranjo (plattegrond A2, 20): *Gerardo Medina 226, op de hoek met Frank País ☎ 82 75 23 23. Dag. geopend 12.00-22.30 u. Gerechten 10-15 CUC.* Een beetje weg van het levendige centrum (vijf huizenblokken). Julio en Anarella, een gastvrij stel, runnen dit restaurant en serveren een plaatselijke keuken tegen een zachte prijs. Je zit op een rustige en geventileerde binnenplaats waar je enkele lekkere, goed klaargemaakte Cubaanse gerechten kunt eten. Ook sandwiches (5 CUC). Verhuurt ook twee nieuwe kamers, op het dak van het gebouw dat op de binnenplaats uitkomt.

IETS DRINKEN, UITGAAN

 De restaurant-bar van hotel **Vueltabajo (plattegrond A2, 14)** heeft lekkere espresso. Of je kunt op het terrasje boven nippen aan een van de cocktails van de kaart en van het gewoel genieten.

 Café Pinar (plattegrond A2, 21): *Gerardo Medina (links van het nummer 32). Geopend ma.-za., livemuziek om 23.00 u.* In het weekend worden er af en toe *descargas* (muzikale improvisatiesessies) gehouden. Leuke plek om Cubanen te ontmoeten.

 Cabaret Rumayor (buiten plattegrond, via B1, 22): *aan de weg naar Viñales ☎ 82 76 30 07. 2 km van het centrum van Pinar, tegenover het militair hospitaal. Toegangsprijs*

3 CUC. Bewaakte parkeerplaats (in ruil voor een fooi). Dansshow za. 22.00 u. Een van de beste plekken van Pinar voor avondlijk en nachtelijk vermaak. Groot, typisch houten huis, met palm-dak. Wanneer je binnenkomt zie je Afro-Cubaanse maskers die gebruikt worden in santería-ceremonies. Je kunt er vanaf 21.00 u iets gaan drinken. Na de show wordt er gedanst.

📍 Plaza de la Revolución (buiten plattegrond, via A1): vrijdag- en zaterdagavond vanaf 21.00-22.00 u. Hier dansen nachtbrakers op Latijns-Amerikaanse ritmes tot ze erbij neervallen. In de openlucht en gratis, dus veel publiek.

WAT IS ER TE ZIEN?

📍📍 Sigarenfabriek Francisco Donatien (plattegrond A2): Calle A. Maceo 157. Geopend ma.-vr. 9.00-12.00 u en 13.00-16.00 u, za. 9.00-12.00 u. Toegangspreis 5 CUC (kaartjes zijn te koop in de winkel aan de overkant, Casa del Tabaco). Korte rondleiding. Je mag geen foto's nemen of filmen. Deze kleine fabriek, veel bescheidener dan de fabrieken in Havana, werd geopend in 1961 en is ondergebracht in een oude gevangenis. Ze kreeg de naam van een revolutionair die Batista het vuur na aan de schenen legde. In deze fabriek werden lang alleen sigaren voor de plaatselijke bevolking gemaakt, maar nu worden hier sigaren gerold voor Cohiba, Partagás en Montecristo. Iedere dag worden 5000 puros gemaakt, en 90% ervan is bestemd voor export (met name voor Duitsland, Spanje en Frankrijk). Nogal korte rondleiding. Na het rollen van de sigaren kun je zien hoe een machine de verbranding controleert. daarna volgt de kwaliteitscontrole (gewicht, vorm, lengte ...) en de verpakking (sorteren op kleur, bandjes bevestigen en in de kistjes doen).

📍 Aan het eind van het bezoek word je vanzelfsprekend meegetroond naar de **winkel van de sigarenfabriek:** geopend ma.-vr. 9.00-17.00 u, za. 9.00-13.00 u. Je vindt er een goede selectie van de grote nationale merken.

📍 La Casa de Garay (plattegrond A2): Recreo 189, entre Sol y Virtudes. Geopend ma.-vr. 9.00-16.00 u (soms ook za.). Toegangspreis 1 CUC. In dit minuscule fabriekje wordt *guayabita* gestookt, een mierzoete likeur die uitsluitend

in Pinar del Río gedronken wordt. Guayabita wordt namelijk gemaakt van kleine guaves, die alleen hier groeien. Het drankje was een uitvinding van een Asturiër die per ongeluk *guayabita*-sap mengde met rum. Hij verkocht zijn recept aan ene Garay, die de drank commercialiseerde en in 1892 deze fabriek opende. Tot voor kort werd alles hier nog met de hand gedaan, maar nu heeft een machine veel werk overgenomen. Daardoor is ook de productie verdubbeld tot 2400 flessen per dag. Niet zo heel interessant, maar met proeverij op het eind.

📍 El Palacio Guasch – Museo de Ciencias Naturales (plattegrond B2): Avenida José Martí 222, op de hoek met Cabada ☎ 82 77 94 83. Geopend ma.-za. 9.00-17.00 u, zo. 9.00-13.00 u. Toegangspreis 1 CUC, foto's 5 CUC. Een verbazingwekkend paleis met een heel kitscherige decoratie (Griekse zuilen, waterspuwers in de vorm van zeepaardjes). Het toppunt is wel de binnentuin, die 'versierd' is met betonnen dino's! Dit megalomane paleis werd in 1909 gebouwd voor de rijke en reislustige dokter Guasch. Hij vond zijn inspiratie bij Gaudí (Barcelona) en dat verklaart meteen de combinatie van stijlen. De bouw van het *palacio* betekende wel zijn financiële ondergang ... Nu is hier een nogal stoffig natuurkundig museum met allerlei curiositeiten gevestigd. De ster van het museum is de 4,30 m lange krokodil die jarenlang de bevolking van de Playa Punta de Cartas terroriseerde. Tien jaar lang verdwenen alle kippen en varkens van het dorp op mysterieuze wijze. Daarom ging men op zoek naar 'de nachtelijke bezoeker'. In 1984 probeerde men het dier te vangen, maar het verzette zich zo heftig dat men het uiteindelijk afmaakte.

📍 El Teatro Milanés (plattegrond A2): op de hoek van Martí en Colón. Groot 19de-eeuws theater dat in 1842 voltooid werd, het belangrijkste monument van de stad. Het biedt plaats aan meer dan vijfhonderd mensen. Het werd volledig van hout gemaakt maar werd al een paar keer geres-taureerd, waardoor het hout grotendeels verdwenen is. Anekdote: naar het schijnt zou men na werkzaamheden in het gebouw een betonmolen vergeten zijn. Omdat hij niet door de deur kon, heeft men een stuk van de muur moeten afbreken ... Regelmatig operavoorstellingen.